

Ooumažvuõiggâdvuõđi õõlmâsmaailmallaš čõõđtõs

Jää'đtõs

Ooumažkää'dd puki vuazzlai šõddâmäiggsa äärv da sij õõutlaaggan da luõvte'mes vuõiggâdvuõđeez tobdstummuš räajj vuâđ jiijjâs vä'lddvuõ'tte, vuõiggmeâldlažvuõ'tte da raahu maai'lmest,

straammte'mesvuõtt ooumažvuõiggâdvuõđin da tõi vännšummuš liâ viikkâm rue'sšesvuõđid, kook liâ puuštčam ooumažkää'dd kââm, da meerai ââ'lmõs mie'rren lij čuõjtum nõkam maai'lm raajjmõš, ko'st oummuin lij sää'n- da âskldõkvä'lddvuõtt da see'st ij taarbâž jie'lled pââlast da vää'nest,

što ooumaž ij jõõudči mââimõs kuânsttân tuõrvvõõttâđ aggstummša päkkvää'ld da suärddmõõžž vuâstta, ooumažvuõiggâdvuõđ a'lgge tuõrvvâđ vuõiggâdvuõtttriikkvuâđđjurddi veäkka,

miârkteeinalla vääžnai lij viikkâđ oudâs ķe'hnvõs kõskkvuõđi ouddnummuž meerkoo'ddi kõ'sķķe,

Õhttõõvvâm meerkoo'ddi meer liâ vuâđđķee'rjest o'dđest raavääm što sij âskka oummu vuâđđvuõiggâdvuõđid, oummu ärvvu da miârktõ'sse da âummai da neezni õõutnallšem vuõiggâdvuõđid da tu'mmääm ou'deed sosiaal'laž ouddnummuž da pue'rab jie'llem määinaid pääkkte'mes âârrmõõžžin,

vue'ssbie'llriikk liâ čõnnõõttâm ou'deed õhttsažtâimm'mõõžžâst Õhttõõvvâm meerkoo'ddin ooumažvuõiggâdvuõđi da vuâđđvä'lddvuõđi õõlmâsmaailmallaš ci'sttjummuž da jää'kkummuž, da

õhttsaž fittjõs täin vuõiggâdvuõđin da vä'lddvuõđin lij vuõssärvvsa vääžnai tän čõnnõõttmõõžž teâuddmõ'sše pukin beä'lin.

Tõn diõtt

õõlmâs-sääbbar

oudd tän ooumažvuõiggâdvuõđi õõlmâsmaailmallaš čõõđtõõzz puki meerai da puki meerkoo'ddi täävtõõllâmnalla õhttsaž vuä'ppõsân, što kää'tt-a ooumaž da kää'tt-a õhttsažkää'dd orgaan, ââ'nee'l tän čõõđtõõzz čõõđ ääij miõlâst, põõrgči čuõvtee'l da mätt'tee'l viikkâđ oudâs tai

vuõiggâdvuõđi da vâ'lddvuõđi ci'sttjummuž di juätkkjeei meersaž da meeraikõskksaž tääimain tuõrvvâd tõi õõlmâsmaailmallaš da tuõttääššlaž tobdstummuž da jää'kkummuž nu't jiõčč vue'ssbie'llriikki meera i gu tõi lää'jjââ'nnevâldda kuulli vuu'di meera i kõskkvuõđâst.

1 artikla

Puk oummu šâ'dde jiõččvâldližžen da õõutverddsižžen äärvai da vuõiggâdvuõđi beä'lnn. Si'jjid lij uvddum jeä'rmm da kââmm, da see'st âlgg taimmad nuu'bbeež ärra villjuvõđ jiõ'ğge.

2 artikla

Juâkksaž lij vuõiggõttum pukid täin čõõđtõõzzâst peäggum vuõiggâdvuõđi da jiijjâsvâ'lddvuõđid krââ'ma ni mâkam ouddmiârkkân roo'dde, lee'sk eunna, sooggbeälla, kiõ'le, ââskldõ'kke, poliittlaž le'be jee'res miõlljurddja, meersaž le'be õhttsažkââddlaž algguuatmõ'sše, vää'rõsvuõ'tte, šõddâmvuõ'tte le'be sâjja vuâđđõvi jee'res jeärtõõllmõõžž. Ij ni mâkam jeärtõõllmõõžž vuäžž'tuejjeed tõi jânnam le'be vuu'd poliittlaž, vuõiggâdvuõđlaž le'be meeraikõskksaž sââ'j vuâđald, koozz oumaž kooll, leäi-ba tât jânnam le'be vu'vdd jiõččnaž, huállvaldšmest, jiõččvâlddâšm väjja le'be jee'res tiuddvâlddsavõđ rajjtõõzz vuâllsaž.

3 artikla

Juâkksast lij vuõiggâdvuõtt jie'llma, vâ'lddvuõ'tte da persoonlaž staanvuõ'tte.

4 artikla

Ij ni keän vuäžž äâ'hned ä'rjjuvõđâst le'be ä'rjjuvõđnallšem päkktuâjast, da puk ä'rjjuvõđ da ä'rjkkaaupnallšem maall liä kiõlddum.

5 artikla

Ij ni keän vuäžž mue'kkëed ij-ga äâ'hned le'be ransted rue'sšeld, pannluučkeld le'be pâi'lkiõččeel.

6 artikla

Juâkksast lij vuõiggâdvuõtt šõddâd pukvee'zz tobdstum oumžen lää'jj oudâst.

7 artikla

Puk liä õõutverddsaz lää'jj oudâst da vuõiggõttum čârste'kani õõutlaaggan lää'jj suâjja. Pukin lij vuõiggâdvuõtt õõutverddsaz suõjjlumša tõi čõõđtõõzz vuâsttsaž čârstummšest di puk kiu'rjrumšest nâkam čârstummša.

8 artikla

Juâkksast lij vuõiggâdvuõtt viõkkšõs vuõiggâdvuõttsoõjjniâvvu taimmväaldlaž meersaž suudišttmest nõkam tuâjai vuâstta, kook neu'ree su'hne riikkvuâkkõõzzin le'be jee'res laa'jjin tuõrvvuum vuâđđvuõiggâdvuõđid.

9 artikla

Ij ni keän vuäžž miõllvää'ld ââ'nee'l tuõ'll'jed, va'nggheed le'be karbbâd jânnmest.

10 artikla

Juâkksast lij samai õõutverddsânji vuõiggâdvuõtt vuõiggvuõđmeâldllaž da õõlmâs suudõõttmõšše čõnnõõtt'tem da paa'rtitemes suudišttmest tâ'l, gu tu'mmeet suu vuõiggâdvuõđin da õõlgtemvuõđin le'be suu vuâstta kaggum reâkkõsviârtõõzzâst.

11 artikla

1. Juõ'kk reâkkõõzzâst viârtum oummu âlgg ââ'nned viârte'mmen, poka suu vie'rvuõttâs lij lääggânji čuâ'jtum tuõttân õõlmâs suudõõttmõõžžâst, ko'st su'hne lij tuõrvvum puk suu peâlštõõzz diõtt taarblaž staan.
2. Ij ni keän vuäžž suudâd tuâjain le'be huõlte'mesvuõđin, kook jiâ meersaž le'be meeraikõskksaž vuõiggâdvuõđ mie'ldd leäkku leämmaž reâkkõõzz tõi tuejjeempoodd. Ij ni keän vuäžž suudâd kõrrsab raņstõ'sse gu tõõzz, kââ'tt lij suâvtemnalla reâkkõõzz tuejjeempoodd.

12 artikla

Ij ni keän privattjie'llma, piârja, domoi le'be kee'rjvaajtõ'sse vuäžž kâssjõõttâd miõllvää'ld ââ'nee'l, ij-ga ni keän ciist da slää'v vuäžž neu'reed. Juâkksast lij vuõiggâdvuõtt lää'jj suâjju nõkam kâssjõõttmõõžž le'be neu'rnumuž vuâstta.

13 artikla

1. Juâkksast lij vää'ldstes vuõiggâdvuõtt liikkeed da vaalšed jâlstempääi'kes tättmes riikk vuu'dest.
2. Juâkksast lij vuõiggâdvuõtt vuelgged jânnmest, še jiijjâs jânnmest, da mä'cced vä'st jânnma.

14 artikla

1. Juâkksast lij vuõiggâdvuõtt ooccâd da naaudšed tuõrvvpääi'k vääinast jee'res jânnmin.

2. Tãn vuõiggâdvuõtte ij vuãžž nuãjjõõttãd, gu lij kõõččmõš tuõttããššest pannoliittlaid reãkkõõzzid vuãđđõõvvi viãrtummšin le'be õhttõõvvãm meerkoo'ddi meãri da vuãđđjurddji vuãsttsaž tuãjain.

15 artikla

1. Juãkksast lij vuõiggâdvuõtt meerlažvuõtte.
2. Ij ni keã'st vuãžž miõllvããld ãã'hee'l ã'nsted meerlažvuõđ ij-ga ke'ldded vuõiggâdvuõđ meerlažvuõđ vaajtummša.

16 artikla

1. Tiuddãkksaž ãummain da neeznin lij vuõiggâdvuõtt veãncõõttãd da piãrrõõvãd krãã'ma ni mãkam roo'dde, meerlažvuõtte le'be ãskldõ'kke vuãđđõõvvi rajjtõõzzin. See'st liã õõutnallšem veãncõõttmõ'sše õhtteei vuõiggâdvuõđ nu'tt vie'hc ããij gu vie'ncest rãtkkjem ããij.
2. Veãncõõttãd ij vuei't krãã'ma veãcca ãiggai pie'llkuõ'i'mi jioččtããttlaž da tiudd miãsttmõõžž.
3. Piãr lij õhttsažkãã'dd luãđlaž vuãđđvue'ss, da tõ'st lij vuõiggâdvuõtt õhttsažkãã'dd da riikk u'vddem suõjjlummša.

17 artikla

1. Juãkksast lij vuõiggâdvuõtt vuã'msted jeãllmõõžž õhttu da õõutsãã'jest nuu'bbivui'm.
2. Ij ni keã'st vuãžž miõllvããld ãã'hee'l ã'nsted suu jeãllmõõžžãs.

18 artikla

Juãkksast lij vuõiggâdvuõtt juurd-, kããmm- da ãskldõkvã'lddvuõtte. Tãt vuõiggâdvuõtt ããnn se'st vããld vaajted ãskldõõggãs le'be ããskas di vããld tobsted ãskldõõggãs le'be ããskas õhttu le'be õõutsãã'jest nuu'bbivui'm, nu't õlmmšãnji gu privaattlãnji, mãtt'tee'l, sluužvharjtee'l, vuãspãđsluužvin da ãskldõõgglaž pooddin.

19 artikla

Juãkksast lij vuõiggâdvuõtt jiijjãs juurd- da sãã'hnvã'lddvuõtte. Tãt vuõiggâdvuõtt ããnn se'st vããld ãã'nned jiijjãs jurddjid ni keãn kãssjõõđkãni di ha'ŋk'keed, vuãsttavã'ldded da liãvted teãđaid da jurddjid mõõn tããttas saaggtemneãvv veãkka vooudlaž raajin huõlkãni.

20 artikla

1. Juâkksast lij vuõiggâdvuõtt vä'lddvuõtte noorõõttâd räâuhnallšeld da vuõiggâdvuõtt õhttoõvvâmvä'lddvuõtte.
2. Ij ni keän vuäžž päakkted kuullâd õhtto'sse.

21 artikla

1. Juâkksast lij vuõiggâdvuõtt vuässõõttâd jânmes õõlmâs aa'sši häiddmõ'sše ju'n-a vuõig'ğgest le'be vaalvä'lddvuõđin vaalšum ee'ttkõ'sttji pääi'k.
2. Juâkksast lij vuõiggâdvuõtt õõutnallšem vuei'tlvažvuõđid piâssâd jânmes õõlmâs vii'rjid.
3. Õõlmâs vää'ld vuâđđan lij meer tâtt. Tãn tâätt âlgg õlmmeed mie'rraigsaž da vuõigg vaalin, koin juâkksast lij aalmilaž da õõutnallšem jionnvuõiggâdvuõtt da kook tâaimtet peittsaž jionstummšin le'be va'stteei vaalvä'lddvuõđ tuõrvvi mõõntõõllmõõžžin.

22 artikla

Juâkksast lij õhttsažkää'dd vuäzzli'žžen vuõiggâdvuõtt sosiaalstaa'ne, da juâkksaž lij vuõiggõttum ooumažärvvses da persoon'nallšemvuõttâs päakkte'mes ouddnummša vie't'te'mes tâllõõzzlaž, sosiaal'laž da čuõvtõõzzlaž vuõiggâdvuõđi teâuddjummša meersaž tâaimai da meeraikõskksaž õhttsažtuâj veäkka, juõ'k'k riikk riâžldõõgg da viõkkvääraid lokku vää'ldee'.

23 artikla

1. Juâkksast lij vuõiggâdvuõtt riõuggu, reâug jioččvääldlaž vaalšummša, vuõiggvuõđmeâldlaž da suâvlaž reâuggjie'llma di suõjjlummša reâugte'mesvuõđâst.
2. Juâkksast lij vuõiggâdvuõtt seâmma pälkka seâmma reâugast krää'ma ni mâkam čârstummuž.
3. Juâkksast tuâjjlast lij vuõiggâdvuõtt vuõiggvuõđlaž da suâvlaž ko'rvvõ'sse, kää'tt tuõrvvad su'ne da suu piârja ooumažärvvsaž jie'llem da koon taarbšeen tiuddeet jee'res sosiaal'laž suõjjlummuž neävvaivui'm.
4. Juâkksast lij vuõiggâdvuõtt aalgted ämmatõhttoõõzzid da õhttned tõid ouddõõzzeez suõjjlummsen.

24 artikla

Juâkksast lij vuõiggâdvuõtt vuâņņmõ'sše da âsttäigga, kook âhne se'st tuâjjääi'j toolkvaž räâjtummuš di põõ'ji mie'ldd päälklaž luõvâsaai'jid.

25 artikla

1. Juâkksast lij vuõiggâdvuõtt jie'llemtässa, kää'tt ri'jttai tuõrvveed suu da suu piârrjes tiõrvâsvuõđ da pue'rvvââjmmõõžž da âânn se'st jee'rab mie'ldd porrmõõžž, aazzâlm, tiõrvâsvuõttthuâl da vie'lt'te'mes sosiaalkääzzkõõzzid, di vuõiggâdvuõđ staa'ne reâugte'mesvuõđ, puõzzâlm, lää'mesvuõđ, liâskkvuõđ, puä'resvuõđ le'be jee'nes su'st čõõnte'mes mäain tuejjtem pi'rgg'eem mõõntõõzz vääras.
2. Jie'nain da päärnain lij vuõiggâdvuõtt takai jee'rab huõllâânmõõšše da veäkka Puk päärna naudše seämma sosiaal'laž suõjjlummuž k'ioččkani tõn, liâ-a sij šõddâm vie'ncest avi vie'nc äâlgbeä'lnn.

26 artikla

1. Juâkksast lij vuõiggâdvuõtt vuäžžad mätt'tõõzz. Aainâs alteem- da vuâđdmätt'tõs â'lgge lee'd mäauste'mes mätt'tõõzz. Alteem-mätt'tõõzz âlgg lee'd pääkklaž. Teeknlaž da ämmtallaš mätt'tõs â'lgge lee'd õlmmsest vuäžžamnalla, da pukin a'lgge lee'd õõutverddsaz vueil'tlvažvuõđ vuäžžad õllškooultõõzz oddlõsvuõđ vuâđald.
2. Mätt'tõõzzâst âlgg põrggâd oummu persoon'nallšemvuõđ oudâsviikkmõõšše tiudd mettses di raaveed ooumažvuõiggâdvuõđi da vuâđdvä'lddvuõđi ci'sttjummuž. Tõn âlgg lââ'zzted fi'ttjõõzz, sââ'všemvuõđ da na'zvaanvuõđ puki meerkoo'ddi da puki nääl'laž da âskldõõgglaž joouki kõõsk di oou'deed Õhttõõvvâm meerkoo'ddi toi'mmjummuž räâuh seeiltem ou'dde.
3. Puärrsin lij vuõss-sâjjsaž vuõiggâdvuõtt vaalšed, mâkam mätt'tõõzz sij päärnain uu'det.

27 artikla

1. Juâkksast lij vuõiggâdvuõtt jiõččvääldlânji vuässõõttâd õhttsažkää'dd kulttuurjie'llma, naaudšed čeäppõõzzin di piâssâd vuäzzližžen tiõtti ouddnummšest da tõn mie'ldes pu'httem ouddõõzzin.
2. Juâkksast lij vuõiggâdvuõtt nõkam aunâste'mes da aunnsallaž ouddõõzzi suõjjummuša, kook šâ'dde suu raajjmes tiõđlaž, ķeerjlaž le'be čeäppõõzzlaž puu't'tõõzzâst.

28 artikla

Juâkksast lij vuõiggâdvuõtt nõkam õhttsažkääddlaž da meeraikõskksaž jie'rgg'e, ko'st tän čõõđtõõzzâst peäggtum vuõiggâdvuõđ da vä'lddvuõđ vueil'tte teâuddjed märdnalla.

29 artikla

1. Juâkksast liâ õõlgtemuõđ õhtsažkãã'dd ärra, gu tã'lķ õhtsažkãã'ddest suu persoon'nallšemvuõtt vuãitt mõõnnâd luõvâld da mârddnalla oudâs.
2. Ij ni ķeän vuâstta vuãžž suu ââ'heen vuõiggâdvuõđeez da vã'lddvuõđeez piijjâd jee'res gu nõkam laa'jjin šiõttuum rajjtõõzzid, kooi jurddjen lij tã'lķ tuõrvveed nuu'bbi oummui vuõiggâdvuõđi da vã'lddvuõđi tobdstummuž da ci'sttjummuž di moraal, aalmilaž jiârg da aalmilaž pue'rvââjjmõõžž vuõiggõttum õõlgtõõzzid demokraattlaž õhtsažkãã'ddest.
3. Tãid vuõiggâdvuõđid da vã'lddvuõđid ij ni kuã'ss vuãžž ââ'nned Õhttõõvvâm meerkoo'ddi mie'ri da vuãđđjurddji vuâstta.

30 artikla

Ij ni mõõn tãn čõõđtõõzzãst vuãžž tu'lķķeed miãrktem riikk, joouk le'be oummu vuõiggâdvuõđ nõkam toi'mmjummša le'be tuõjju, koon jurddjen lij tušseed tãn čõõđtõõzzãst peãggum vuõiggâdvuõđid da vã'lddvuõđid.

= = =